

TADEUSZ KOŚCIUSZKO – BOHATER CZTERECH NARODÓW

Tadeusz Kościuszki - jedna z najsłynniejszych postaci polskiej historii. Bohater wojny o niepodległość Stanów Zjednoczonych oraz przywódca insurekcji kościuszkowskiej w 1794 roku. Upamiętniany równie mocno w Polsce, Litwie, Białorusi i w USA.

4 lutego 1746 r. urodził się Tadeusz Kościuszko – przywódca powstania przeciw Rosji i Prusom w Rzeczypospolitej, polski i amerykański generał, uczestnik wojny o niepodległość Stanów Zjednoczonych. „Był najczystszy synem wolności jakiego poznałem i to wolności dla wszystkich, a nie tylko dla nielicznych i bogatych” – mówił o polskim bohaterze trzeci prezydent USA Thomas Jefferson.

Na pytanie kim był Tadeusz Kościuszko każdy bez zastanowienia powie, że to wybitny patriota, polski generał i bohater wojny o niepodległość stanów Zjednoczonych. Wzniecił antyrosyjskie powstanie w Rzeczypospolitej, Najwyższy Naczelnik Siły Zbrojnej Narodowej w insurekcji 1794. Ktoś bardziej historii obeznany może dodać, że Kościuszko zasłynął jako inżynier-fortyfikacji Saratogi, gdzie po raz pierwszy zastosował fortyfikacje typu fortowego. Był też więźniem carskim i zmarł w dalekiej szwajcarskiej Solurze. To wiadomości podręcznikowe, ale warto spojrzeć w głąb wieków i poznać korzenie tego „bohatera północy”, jak mówił o nim Napoleon.

O jego miejscu urodzenia i przodkach wie się jednak niewiele. Mereczowszczyzna czy Siechnowicze — to przecież polskie kresy, a Kościuszkowie — to jeden z wielu polskich rodów ziemiańskich tu zamieszkujących, mających też koligacje z rodziną królewską. Przodków Tadeusza szukać trzeba wśród rycerstwa Ziemi Brzeskiej i Kamienieckiej, które wiernie służyło książętom ruskim i litewskim. Za swe zasługi jeden z nich — Fiodor — w 1458 r. otrzymał od Kazimierza Jagiellończyka prawa szlacheckie oraz posiadłość ziemską Siechnowicze w powiecie kamienieckim. Tu urodził się syn Fiodora — Konstanty, którego zdrobniale nazywano Kostiuszką. Po latach imię to stanie się rodowym nazwiskiem.

Kostiuszko Fiodorowicz, należał do elity w państwie litewsko-ruskim, w latach 1492-1509 był bowiem sekretarzem (diakiem) na dworze wielkksiążęcym. Jego żona Hanna, córka księcia Juryja Holszańskiego, była kuzynką Zofii Holszańskiej, czwartej żony Władysława Jagiełły. W 1509 r. Zygmunt I potwierdził swemu pisarzowi Kostiuszce prawa na władanie Siechnowiczami.

Do polonizacji rodu wydatnie przyczyniła się unia brzeska i niezbyt tolerancyjna polityka Zygmunta III Wazy. Chociaż i wcześniej nie było możliwym prawosławnym lekko, droga do wysokich godności państwowych była dla nich zamknięta. Aby zrobić karierę, trzeba było stać się unitą, a najlepiej rzymskim katolikiem. Taką drogę obrali też Kościuszkowie. Porzucanie wyznania ojców, prawosławia, przez poszczególne gałęzie rodu było rozłożone w czasie. Wiemy, że w pierwszej połowie XVII w. Jan, syn Hrehora, Kościuszko przeszedł na protestantyzm. Jego syn Aleksander Jan był już rzymskim katolikiem.

Muzeum Tadeusza Kościuszki w Mereczowszczyźnie - Budynek, w którym Naczelnik powstania spędził tylko pierwsze 12 lat życia, spalony został przez Armię Radziecką w 1942 r. Na początku XXI w. podjęto decyzję o jego odbudowie przy finansowym wsparciu ambasady amerykańskiej w Mińsku.

Aleksander Jan Kościuszko, sędzia skarbowy brzeski, był pradziadkiem Tadeusza. Trzech z jego czterech synów objęło ważne funkcje urzędnicze Wielkiego Księstwa Litewskiego. Czwarty — Ambroży Kazimierz — na mocy testamentu odziedziczył cały majątek w Siechnowiczach. Dziad Tadeusza okazał się bardzo aktywnym działaczem politycznym. Uczestniczył w posiedzeniach sejmów walnych, przewodniczył szlachcie Ziemi Brzeskiej, był sędzią grodzkim brzeskim i wreszcie pisarzem ziemskim. Synem Ambrożego Kazimierza był Ludwik Tadeusz Kościuszko, któremu ojciec pozostawił majątek zaniedbany i zadłużony. W takiej sytuacji Ludwik zdecydował się przekazać Małe Siechnowicze swemu wujowi Faustynowi Benedyktowi. Sam natomiast wziął w dzierżawę od Sapiehów folwark Mereczowszczyznę koło Kosowa Poleskiego. Tu w 1740 r. ożenił się z Teklą Ratomską, białoruską szlachcianką. W końcu 1745 r. urodził się im syn, którego ochrzczono potrójnym imieniem Andrzej Tadeusz Bonawentura. Do dziś nie do końca rozstrzygnięty jest spór co do czasu i miejsca urodzenia Andrzeja Tadeusza Bonawentury Kościuszki. Historycy białoruscy datują jego urodzenie w okresie pomiędzy 13 lipca 1745 roku i 12 lutego 1746 roku. Ta ostatnia data odnosi się do zapisu chrztu chłopca w księdze metrykalnej kościoła kosowskiego.

Tadeusz Kościuszko członek Warszawskiej Szkoły Kadetów

Gdy zapadła decyzja, że rodzinny majątek odziedziczy jego brat – Józef, Tadeusz postawił na karierę wojskową. W 1765 roku wstąpił do Korpusu Kadetów Szkoły Rycerskiej, która powstała z inicjatywy Stanisława Augusta Poniatowskiego. Tadeusz Kościuszko studiował historię Polski, historię powszechną, filozofię, łacinę, język polski, francuski, niemiecki, a także prawo, ekonomię arytmetykę i miernictwo.

W 1769 roku Kościuszko, dzięki wsparciu Adama Kazimierza Czartoryskiego, jako królewski stypendysta, wyjechał do Paryża. Chciał wzbogacić swoją wiedzę inżynierską. Nie mógł jednak myśleć o wstąpieniu do jednej z paryskich szkół wojskowych, gdyż był cudzoziemcem i nie miał dość pieniędzy. Uczył się więc sam i chodził na prywatne wykłady profesorów ze szkół wojskowych.

Do Polski wrócił w 1774 roku. Został instruktorem Szkoły Rycerskiej. Nie znalazł zatrudnienia w wojsku Rzeczypospolitej, ówczesnie zredukowanym do 10 000 żołnierzy. Jesienią 1775 wyjechał do Drezna. Nosił się z zamiarem wstąpienia do służby na dworze saskim lub armii elektora. Starania o wstąpienie do służby w Dreźnie nie powiodły się, dlatego podjął dalszą podróż do Paryża. Tam dowiedział się o wojnie w Ameryce, gdzie kolonie podjęły walkę z Wielką Brytanią o swoją odrębność oraz niepodległość.

Kościuszko wyjeżdża do Ameryki Północnej. Dociera do Ameryki Północnej i tu bierze udział w wojnie o niepodległość Stanów Zjednoczonych. Zostaje pułkownikiem, a potem przez wiele miesięcy Kościuszko fortyfikował różne obozy wojskowe. Rozgłos przyniósł mu wkład jego fortyfikacji w amerykańskie zwycięstwo w bitwie pod Saratogą. Wyrazem uznania dla jego inżynierskich umiejętności było powierzenie mu budowy silnej twierdzy West Point nad rzeką Hudson. Decyzję taką poparł naczelny wódz armii amerykańskiej Jerzy

Waszyngton. W uznaniu zasług, uchwałą Kongresu, Tadeusz Kościuszko awansowany został 13 października 1783 r. na generała brygady armii amerykańskiej.

Tadeusz Kościuszko – Generał Brygady Amerykańskiej Armii Kontynentalnej

Otrzymał też specjalne podziękowanie, nadanie gruntu (około 250 ha) oraz znaczną sumę pieniędzy, która miała być wypłacona w terminie późniejszym, w rocznych ratach. Kiedy Kongres wypłacił mu zaległe pobory w 1798 r., mimo trudnej sytuacji finansowej, natychmiast przeznaczył te pieniądze na wykupienie wolności i kształcenia Murzynów. Całą resztę swojego amerykańskiego majątku Kościuszko powierzył Jeffersonowi, który był

wykonawcą jego testamentu. Zostaje także przyjęty do Towarzystwa Cyncynatów, założonego przez zasłużonych amerykańskich oficerów.

W 1784 roku Tadeusz Kościuszko wraca do Polski. Osiada w rodzinnym majątku Siechnowicze, gdzie spędza kilka lat. Do wojskowości wraca w efekcie reform Sejmu Czteroletniego i dzięki rozbudowie armii. Obradujący w latach 1788-1792 Sejm Czteroletni podjął dzieło naprawy Rzeczypospolitej. Jedną z pierwszych jego uchwał podnosiła liczbę wojska do 100 tysięcy. Przed Kościuszką otworzyła się wreszcie szansa kariery wojskowej w armii Rzeczypospolitej. 12 października 1789 Tadeusz Kościuszko otrzymał podpisaną przez króla nominację na generała majora wojsk koronnych.

Dążenia Polaków do wzmocnienia ojczyzny wywołały niepokój Rosji oraz Prus, a także części rodzimej magnaterii związanej z obcymi mocarstwami. Akt konfederacji ogłoszony został 14 maja 1792 r., w pogranicznej miejscowości Targowica, a w kilka dni później armia rosyjska, na prośbę targowiczian, przekroczyła granice Rzeczypospolitej. W Polsce rozpoczęły się przygotowania do spodziewanej interwencji. Kościuszko brał w nich aktywny udział, dokonując inspekcji i manewrów podległych sobie wojsk, obejmując przy tym dowództwo dywizji pod nieobecność księcia Józefa Poniatowskiego.

Kościuszko jako generał lejtnant wojsk koronnych w czasie wojny polsko-rosyjskiej 1792

Na początku maja 1792 r. dokonana została reorganizacja wojsk polskich. Wodzem armii koronnej, liczącej około 17 tys. żołnierzy, król mianował księcia Józefa Poniatowskiego. Dowódcą jednej z trzech dywizji, tworzących armię koronną, został Tadeusz Kościuszko. 18

maja wojska rosyjskie wkroczyły na terytorium Rzeczypospolitej, rozpoczęła się wojna polsko-rosyjska 1792 r.

W 1792 roku walczy w wojnie polsko – rosyjskiej. Odznacza się w kilku bitwach, m.in. pod Dubieńką i pod Zieleńcami, otrzymuje nominację na generała lejtnanta. Jednak, gdy król Stanisław August Poniatowski przystępuje do konfederacji targowickiej, podaje się do dymisji. To dodatkowo buduje już i tak jego silną pozycję i autorytet, które ma i w kraju i zagranicą.

Po bitwie pod Zieleńcami, Kościuszko wraz z ks. Józefem odbierają defiladę wojsk polskich z jeńcami, po pobiciu wojsk rosyjskich, obraz Wojciecha Kossaka

Kościuszko podobnie jak inni działacze przeciwni Targowicy planuje emigrację. Rewolucyjna Francja nadała mu tytuł honorowego obywatela. Przebywa w Lipsku, odwiedza też Francję zabiegając o pomoc dla przyszłego powstania w Polsce. Jeszcze w Saksonii jest przewidziany na wodza powstania. W 1793 dochodzi do drugiego rozbioru Polski. Po powrocie z Paryża do Drezna w czerwcu 1793 r. Kościuszko opracował koncepcję organizacji powstania narodowego. W formie instrukcji trafiła ona do kraju, gdyż tu miały być przeprowadzone odpowiednie przygotowania. Tymczasem sytuacja w kraju rozwijała się w niepomyślnym kierunku. Zapadła, wymuszona na Radzie Nieustającej, decyzja o znacznej redukcji wojska polskiego.

W pierwszych dniach marca rosyjskie władze okupacyjne wpadły na trop warszawskiej organizacji spiskowej. Kolejni emisariusze z kraju przynosili do Lipska naglące wezwania. W tej sytuacji Kościuszko zdecydował się na rozpoczęcie insurekcji mimo niewykonania jego instrukcji. Prawdopodobnie 15 marca wyruszył z Drezna do Krakowa, 24 marca 1794 r. na rynku krakowskim złożył narodowi uroczystą przysięgę i objął formalnie przywództwo insurekcji jako Najwyższy Naczelnik Siły Zbrojnej Narodowej.

Franciszek Smuglewicz, *Przystań Kościuszki na Rynku w Krakowie, 1794*

Insurekcja kościuszkowska trwa od marca do 16 listopada 1794 roku. W trakcie powstania Kościuszko reformuje armię, tworzy m.in. oddziały milicji chłopskiej – kosynierów. Pokonuje wojska rosyjskie w bitwie pod Raławicami. Chcąc pozyskać dla sprawy chłopów, wydaje uniwersał połaniecki, znoszący poddaństwo osobiste i ograniczający pańszczyznę. W październiku 1794 roku w przegranej bitwie pod Maciejowicami zostaje ranny, dostaje się do niewoli i zostaje uwięziony w twierdzy w Petersburgu.

Kościuszko pada ranny w bitwie pod Maciejowicami 10 października 1794

Dwa lata później – w listopadzie 1796 roku – zostaje zwolniony przez cara Pawła I Romanowa z niewoli (wcześniej musiał złożyć przysięgę, że nie będzie występował przeciw carowi i jego następcom), a pod koniec tego roku emigruje do Ameryki. W 1798 roku przybywa do Paryża, bierze udział w tworzeniu Legionów polskich we Włoszech oraz powstaniu Legii Naddunajskiej. Mieszka we Francji, potem w Szwajcarii. Odmawia współpracy Napoleonowi I.

Car Paweł I Romanow uwalnia Kościuszkę

Ostatnie lata życia Tadeusz Kościuszko spędził w Solurze w Szwajcarii. Zmarł 15 października 1817 i został pochowany w pobliskiej miejscowości. Rok później trumna ze zwłokami Kościuszki została sprowadzona do do Polski i pochowane w krypcie św. Leonarda Katedry Wawelskiej.

Grób Kościuszki w Krypcie św. Leonarda na Wawelu

Serce Naczelnika spoczywa w urnie na Zamku Królewskim w Warszawie. Na jego cześć usypano w latach 1820–1823 Kopiec Kościuszki w Krakowie, na wzór istniejących w mieście kopców Wandy i Krakusa.

Kopiec Kościuszki w Krakowie

Budynek amerykańskiego Thaddeus Kosciuszko National Memorial w Filadelfii

Zarówno w Polsce, jak i Stanach Zjednoczonych nie brakuje pomników i miejsc poświęconych Tadeuszowi Kościuszce, jego imię nosi też Akademia Wojskowa w West Point, również na jego pamiątkę nazwano najwyższy szczyt Australii.

Kosciuszko's Monument West Point

Szczyt Góry Kościuszki

WYKORZYSTANO: SEJM.GOV.PL WIKIPEDIA.PL